

Председник удружења радника једне фирме себи је одсекао прст, радници неке друге фирме масовно штрајку глађу, док се радници из неке треће фирме масовно окупљају у самом центру главнога града и блокирају саобраћај. Из свега овога, могло би се закључити да се стање у Србији, убрзаним коракком, коначно, креће ка нормализацији.

Наиме, сувише су дуго радници у Србији били невидљиви. Ни радници, нити нижа класа (коју, извесно је, чине радници, али не само радници), – па има томе скоро двадесет година – не само да се не појављују, већ их се углавном сакрива, као да не постоје. Они раде, а да се остали претварају да не знају *шта* је то што ради. Или, они више не раде (захваљујући, прво, санкцијама, па онда и приватизацији која, брже боље, доноси са собом технолошки вишак и слична чудеса којима се рад приказује као непотребан, или пак санкцијама и приватизацији која је текла упоредо или је чак претходила санкцијама), а сви остали се праве као да никад нико ни није радио.

Рад је (поготово физички), каже се, не само излишан у модерном (европском) свету, већ га се чак треба стидети. Па се онда треба стидети и оних који раде. Јер, како се каже, ствар је у томе да се неко попне што више, да буде сналажљив, да не одустаје, да буде победник, да победи оног другог, да победи све. А ови што раде, па, они су одустали од међусобне борбе зарад неког митског колектива, и зато треба да се стиде и да очајавају. И – они стварно очајавају. Ето, рекло им се да очајавају, и они сад то и раде.

Питање је само, како заједница може да поднесе – и да ли може, а рекло би се да не може – да поднесе њихов очај. У таласима океана победника, сналажљивих, упорних, безобзирних, индивидуалних, непоновљивих, који свакодневно запљускују све поре друштва, наједном се појављују ови очајници, којима је толико дуго било ускраћивано икакво појављивање. Док су радили, други су се правили да ни рад нити они који раде не постоје, па није ни чудо што су они остали незахваћени иначе на све стране раширеном идеологијом победништва, освајаштва, индивидуализма, итд. Ту изолацију окренули су у своју корист. Па кад се онда појаве путем протеста или преко чиновна самоповређивања, читаво „друштво“ (јер друштвом се сматра само виша класа) се над таквим њиховим појављивањем згражава.

А није да је требало – а руку на срце, није ни могло – друкчије. Класни расцеп се

сакривао, правило се да он не постоји, онако како се, иначе, у психоанализи рад несвесног обавља далеко од погледа свести. Виша класа („свест“) не само да не види, већ и не може да види нижу класу („рад несвесног“).

Али, нешто је друго кад виша класа зна да, иако је ово ван домашаја њеног погледа, то ипак постоји и ради, а друго је кад се прави да овога напросто нема. Кад се прави да овога просто нема, онда нема друге до да све ово што је потискивано избије у еруптивним налетима, као што сада избија. Опет, као са симптомом у психоанализи, који означава повратак потиснутог. А симптом, кад се једном појави, само бива јачим; не стаје, не умирује се.

Па се онда ствари заоштравају, и не могу да престану да се заоштравају. Тек ћемо видети шта ће један такав покушај пацификације незадовољства ниже класе, као што је скорашње наређење полицији да демонстранте смештају на неко место за демонстрирање са ког ником неће сметати (што, наравно, обезвређује смисао и ефекат сваке демонстрације) донесе за собом. [1] Јер, тако нешто само јача јаз између класа, а са јачањем тог јаза сукоби могу само да ескалирају, и ништа више. Ово је, опет, ништа друго до покушај да оно што се до сада сакривало, сакрије још мало. Али је тај покушај осуђен на неуспех будући да само потхрањује незадовољство.

Главни аргумент којим се оправдава покушај сакривања јесте да није лепо видети ове који штрајкују, да они својим очајем деморалишу остале (као да смо иначе сви овде врло високога морала), па на крају, и да су ови очајници, у своме очају, опасни по себе али и по друге, па је зато најупутније држати их под контролом. А ово последње је оно најгоре, кад се маса не само купује већ се још и купи једном најгором буржоаском причом о самоодржању, о светости самога себе. Мислим, у чему је проблем? Човек који је себи одсекао прст неће овај и овакав поредак. Он не пристаје на норме оваквог друштва, „друштва победника“. Он не жели светост самога себе и сличне љигавштине којима те уче данас на сваком кораку. Он је себи одсекао прст у знак протеста због неправде која је почињена не (само) њему. Њему се, дакле, не вреди обраћати, згрожено, с питањем како је могао себи да уради тако нешто? Он, пре свега, не ставља себе испред другова са којима је радио. Друго, он је доследно спровео логику штрајка. У штрајку, одбија се да се ради под било којим условима осим под онима који су радницима прихватљиви, с нагласком на ово да се одбија рад. То је смисао штрајка, одбити да радиш као да си нечије оруђе. Шта је онда доследније од тога него штрајк проширити на један такав чин као што је самоповређивање? Чин, у ком се радикално ставља до знања да се одбија да се буде нечије оруђе. Ако себи одсечеш прст показао си да си крајње озбиљан када кажеш да нећеш да радиш под неприхватљивим условима. И нико ту више не може ни да помисли да ће неким пустим причама да те насамари да се предомислиш. Јер, ту више нема повратка.

Да су радници просто напали послодавце, рекло би се „види, руља коју треба санкционисати законом!“ Овако, са нападом на себе стаје се изнад логике овог и оваквог друштва и његових закона, и јасно се оваквом поретку говори да се на њега и на његове норме и захтеве не пристаје. У томе је величина чина Зорана Булатовића, радника који је себи одсекао прст. А они који згрожено о томе говоре треба да се запитају ко и шта заправо говори кроз њихов говор. А треба и да увиде колико је тај и такав њихов говор непримерен кад је у питању један такав чин, чин у ком се не пристаје на аргументе који сви редом за основу имају себичност. Чин Зорана Булатовића има иза себе другу логику, колективну, која ни у једној тачки не среће онај говор о себи и своме напретку и своме бољитку и било шта томе слично. Капитализам, са аксиомом себичности која води ка општем добру, просто не важи кад је у питању колектив, нити важи кад је у питању сама супротност себичности, супротност као што је самоповређивање, саможртвовање, а никако самоусавршавање, брига о себи итд. Друга су мерила вредности у питању. У питању су мерила вредности која су радикално друкчија од оних којима нас уче, и зато је њихово појављивање доживљено као радикално, неразумљиво, ексцесивно. А не може а да не буде ексцесивно, будући да се у том појављивању надилази ово што је устаљено, а што, очигледно, такво какво је, јесте и неодрживо, јер не успева да изађе на крај са класним расцепом. Зато сам на почетку рекао да се ствари нормализују, јер је коначно јасно да је проблем у нашем друштву класни и да је то и до сада био основни проблем, али да се тек сада то јасно види.

---

[1] ["Протести убудуће ван центра Београда"](#), РТС Вести, 16 мај 2009.